

ZAMONAVIY TA'LIM JARAYONIDA KREATIV YONDASHUV ASOSIDA O'QUVCHI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Kuvatova Nozima Baxtiyorovna

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti

“Ijtimoiy fanlar” kafedrası v.b. dotsenti

G'ofurova Risolat Raximjon qizi

Toshkent Iqtisodiyot va texnologiyalari

universiteti 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada XXI asr o'quvchilarining ta'limiy qiziqishlari, psixologik va kognitiv xususiyatlari asosida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsining individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda dars mashg'ulotlarini kreativ tashkil etish, interaktiv metod va innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish, shuningdek, mustaqil hamda tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari ilmiy asosda yoritilgan. Kreativ muhitni shakllantirish omillari va innovatsion yondashuvlarning ta'lim sifati hamda natijadorligiga ta'siri asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *kreativlik, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta'lim, tanqidiy fikrlash, interaktiv metodlar, o'quvchi shaxsi.*

Abstract: *This article examines the significance of modern pedagogical approaches based on the educational interests and psychological-cognitive characteristics of 21st-century students. It provides a scientific rationale for creatively organizing lessons considering learners' individual psychological traits, effectively employing interactive methods and innovative technologies, and developing independent and critical thinking competencies. The paper also highlights key factors for creating a creative learning environment and the role of innovative approaches in improving educational quality and outcomes.*

Keywords: *creativity, competency-based approach, innovative education, critical thinking, interactive methods, learner's personality.*

Kirish

Talabalar jamiyatning kelajagi, ertangi taraqqiyoti va bugungi rivojlanishining asosiy tayanchi hisoblanadi. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti, avvalo, ta'lim tizimining samaradorligi hamda o'quvchi shaxsining har tomonlama rivoji bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, XXI asrda shakllanayotgan o'quvchilar avlodining fikrlash tarzi, qiziqishlari va psixologik ehtiyojlari sezilarli darajada o'zgarib bormoqda.

Bugungi o'quvchilar axborotni tez qabul qiladigan, raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog'langan, mustaqil fikrlay oladigan hamda ijodiy yondashuvni talab etuvchi shaxslardir. Ular an'anaviy reproduktiv ta'lim shakllaridan ko'ra interaktiv, muammoli va amaliy faoliyatga asoslangan o'qitish usullarini afzal ko'radilar. Shu bois ta'lim jarayonini

o'quvchilarning psixologik va kognitiv xususiyatlariga mos ravishda tashkil etish dolzarb pedagogik vazifalardan biridir.

Tadqiqotning dolzarbligi Kompetensiyaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi hamda real vaziyatlarda bilimni qo'llashi ta'lim samaradorligini belgilovchi asosiy mezonlarga aylanmoqda. Shu jihatdan kreativ yondashuv pedagogik jarayonning maqsad, mazmun, metod va natijalarini yangicha tashkil etishni talab qiladi.

Kreativlik — shaxsning muammo yoki vazifaga nisbatan yangicha yondashuvni qo'llash, original g'oyalarni ilgari surish va samarali yechimlar ishlab chiqish qobiliyatidir. U tasavvur, divergent tafakkur, muammoni ko'ra olish, tahlil qilish va innovatsion qaror qabul qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Kreativlik va ijodkorlik o'zaro bog'liq bo'lib, yangilik yaratish salohiyatini ifodalaydi. Ijodkorlik doimiy izlanish, tajriba va reflektiv tahlil orqali rivojlanadi. Kreativ tafakkur muammoni chuqur tahlil qilish, turli alternativ yechimlarni ishlab chiqish, ijobiy va salbiy jihatlarni baholash hamda samarali natijaga erishishni nazarda tutadi.

XXI asr o'quvchilari axborotlashgan jamiyat sharoitida shakllanmoqda. Ular tezkor fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va innovatsion yondashuvni talab etuvchi vaziyatlarga moslashuvchanlik bilan javob bera oladilar. Shu sababli o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularda tanqidiy va kreativ fikrlashni shakllantirish hamda shaxsiy faollikni rivojlantirish zamonaviy pedagogik yondashuvlarni talab etadi.

Kreativ pedagogik yondashuv o'quvchilarning intellektual salohiyatini ochib berish, ularni jamiyatda faol, raqobatbardosh va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda o'qituvchi ta'lim jarayonini tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi subyekt sifatida kreativ muhit yaratishi lozim.

Zamonaviy jamiyat tez o'zgarayotganligi sababli yoshlar nafaqat bilimli, balki yangicha fikrlay oladigan, muammolarga noodatiy yechim topa oladigan bo'lishi kerak. Ayniqsa, Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti talabalari uchun kreativlik pedagogik jarayonlarni tahlil qilish, innovatsion loyihalar yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonida erkin fikrlash muhitini yaratish zarur. Talaba o'z fikrini bemalol bayon qila oladigan, xato qilishdan qo'rqmaydigan muhitda ijodkorlik tezroq rivojlanadi. Agar dars jarayonida faqat to'g'ri javob talab qilinib, noodatiy fikrlar tanqid qilinsa, talabaning tashabbuskorligi susayadi. Shu sababli o'qituvchilar talabalarni savol berishga, fikr bildirishga va bahs-munozarada faol ishtirok etishga undashi kerak.

Bundan tashqari, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish kreativlik bilan chambarchas bog'liq. Talaba har bir g'oyani tahlil qila olishi, dalil asosida fikr bildirishi va muammoni turli nuqtai nazardan ko'ra bilishi kerak. Bu esa iqtisodiy jarayonlarni chuqur anglash va samarali qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Kreativ yondashuvni amaliyotga tatbiq etish metodlari

Talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirish uchun dars jarayonida quyidagi innovatsion va kreativ metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Loyihalarga asoslangan ta'lim (Project-Based Learning)

Ushbu metod o'quvchilarni real hayotiy muammolarni hal etishga yo'naltiradi. Loyihalar jarayonida tadqiqotchilik, rejalashtirish, hamkorlik va taqdimot kompetensiyalari rivojlanadi.

Dizayn-fikrlash (Design Thinking)

Muammoni chuqur anglash, g'oya ishlab chiqish, prototip yaratish va sinov bosqichlari orqali o'quvchilarda empatik fikrlash va foydalanuvchi ehtiyojlariga mos yechim topish ko'nikmalari shakllanadi.

“To'ntarilgan sinf” (Flipped Classroom)

Nazariy bilimlarni mustaqil o'zlashtirish hamda sinfda amaliy faoliyatni tashkil etish o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish, muhokama va amaliy qo'llash kompetensiyalarini kuchaytiradi.

Geymifikatsiya (Gamification)

O'yin elementlari motivatsiyani oshiradi, hamkorlik va sog'lom raqobat muhitini yaratadi hamda o'quv faoliyatini faollashtiradi.

Muammoli ta'lim (Problem-Based Learning)

Ochiq turdagi muammoli vaziyatlar asosida o'quvchilar jamoaviy muhokama, dalillash va mustaqil yechim ishlab chiqish orqali tanqidiy fikrlash va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Kreativlikni rivojlantirish faqat metodlar bilan cheklanmaydi; sinf muhitining tashkil etilishi ham muhim. Guruhda ishlashga moslashgan mobil sinf muhiti, “g'oyalar devori”, texnologik vositalar va ijodiy resurslar bilan ta'minlanganlik o'quvchilarning erkin fikrlashini rag'batlantiradi.

Eng muhimi, psixologik xavfsizlik muhitini yaratish zarur. O'quvchi noodatiy fikri uchun tanqid yoki kamsitish bo'lmasligini his qilgandagina kreativ faollik barqaror namoyon bo'ladi.

Ta'limda innovatsiyalarni joriy etish faqat texnologiyalardan foydalanish bilan cheklanmasligi lozim. Quyidagi yo'nalishlar ustuvor ahamiyatga ega:

1. innovatsion metodlarni tizimli joriy etish;
2. faol o'quv muhitlarini yaratish;
3. o'quvchilarning shaxsiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash;
4. reflektiv faoliyatni kuchaytirish;
5. ta'lim tizimini kompetensiyaviy talablarga moslashtirish.

Mazkur choralar ta'lim sifatini oshirishga, o'quvchilarning ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Xulosa

Zamonaviy ta'lim jarayonida kreativ yondashuv davr talabi va kelajak investitsiyasi hisoblanadi. O'quvchi kompetensiyalarini rivojlantirish tayyor bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi; buning uchun o'quvchini mustaqil fikrlashga, izlanishga va yangilik yaratishga undaydigan ta'lim muhiti zarur.

Kreativ ta'lim o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. O'qituvchining ijodiy yondashuvi, innovatsion metodlardan foydalanishi va

o'quvchilarning individual imkoniyatlarini inobatga olishi natijasida yuqori kompetensiyaga ega, mustaqil fikrlovchi va raqobatbardosh shaxsni shakllantirish mumkin. O'zbekiston ta'lim tizimining yangi bosqichida kreativ pedagogik yondashuvni keng joriy etish inson kapitalini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalari universiteti talabalari kreativligini oshirish uchun erkin muhit yaratish, amaliy ta'limni kuchaytirish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son Farmoni. Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.
3. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – T.: 2020-yil 23-sentabr.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – T.: O'qituvchi, 2004. – 192 b.
5. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – T.: Iste'dod, 2008. – 180 b.
6. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – T.: Iqtisod-Moliya, 2011. – 240 b.
7. Musurmonova O. Pedagogik innovatsiyalar va ta'lim samaradorligi. – T.: Fan va texnologiya, 2016. – 156 b.
8. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. – T.: Fan, 2010. – 208 b.